

Archeologienota

PEER (Wauberg), Kruisdijk

Deel II: Programma van Maatregelen 2022E113

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016 en latere wijzigingen. Niet uitvoeren van het programma van maatregelen wordt door de Gewestelijke Afdeling Inspectie en Handhaving Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed beschouwd als een bouwmisdrijf en kan leiden tot sancties.

RANDVOORWAARDEN: het terrein is momenteel in gebruik als hooiland en deels dicht bebost. Vooraleer een proefsleuvenonderzoek kan uitgevoerd dient het terrein volledig vrijgegeven te worden en vrij toegankelijk te zijn. De bomen en struiken mogen gekapt worden tot maaiveld niveau maar niet ontstronkt omdat het ontstronken schade kan toebrengen aan eventueel aanwezige archeologische sporen.

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., 2022, Peer (Wauberg), Kruisdijk, archeologienota, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2022-22, D/2022/12654/22

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

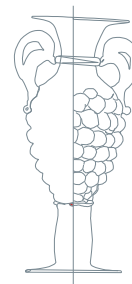
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2022/12654/22

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

INHOUD

Programma van maatregelen
1. Administratieve gegevens
2. Aanleiding van het vooronderzoek
3. Resultaten van het bureauonderzoek
4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.
5. Lijst met afbeeldingen
6. Bibliografie

Programma van maatregelen

Projectcode	2022E113
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Peer
Deelgemeente	Wauberg
Site	Kruisdijk
Kadastrale gegevens	Peer, afd 1 sectie D perceel 749c12
Oppervlakte onderzoeksgebied	Totale opp: 7858,30 m ²
Kadastraal percelenplan	Fig. 2
Topografische kaart	Fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

1. Administratieve gegevens

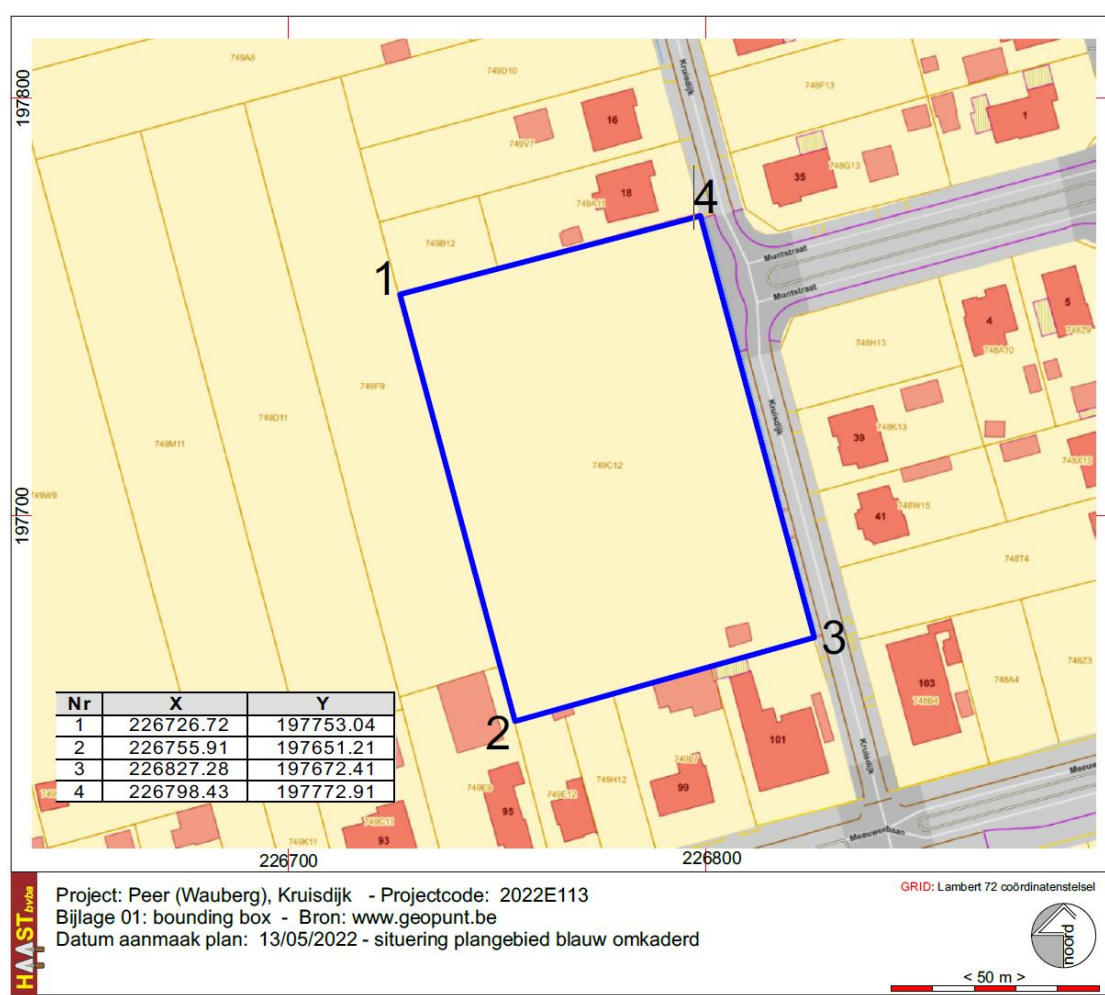

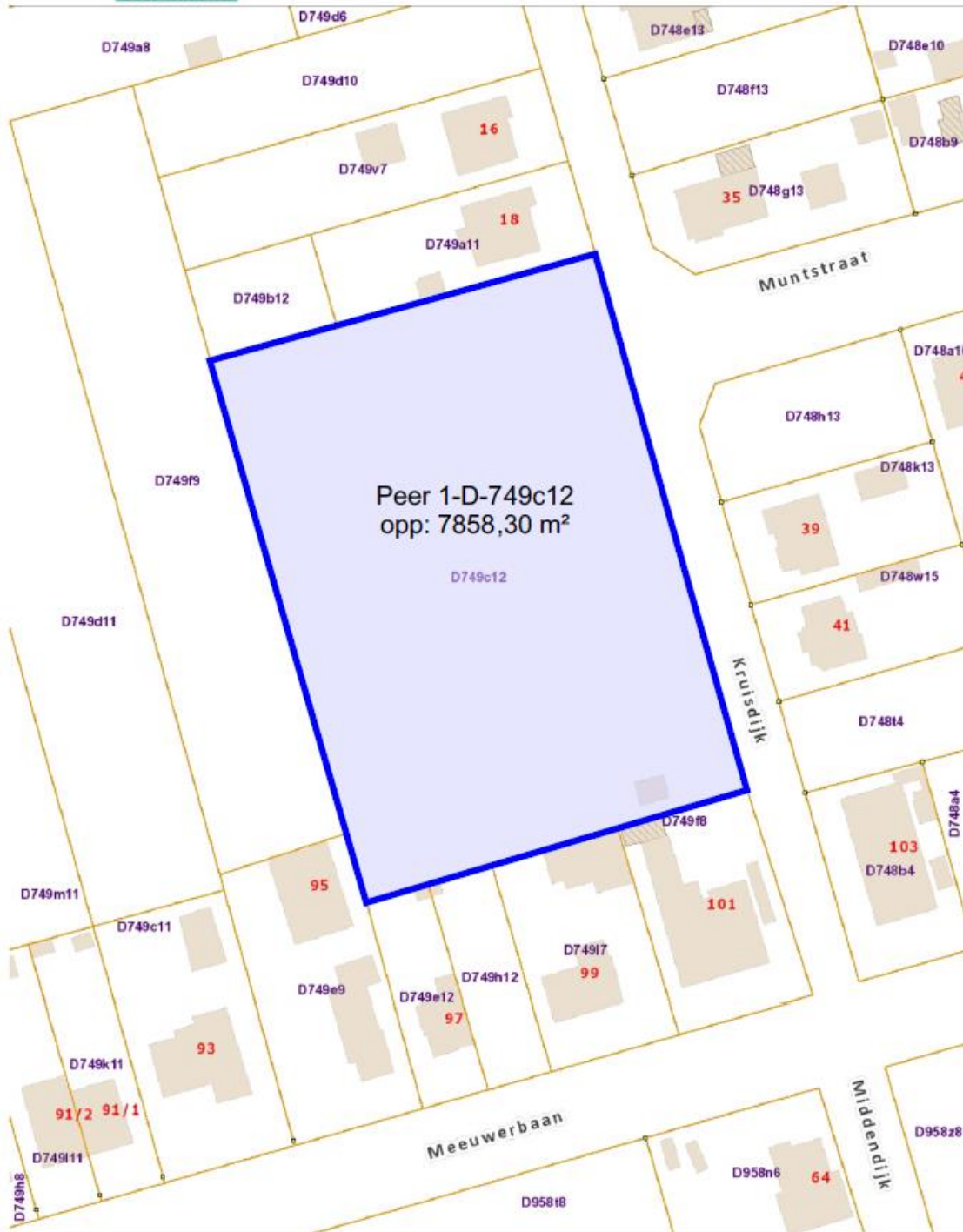
Fig. 1: Bounding Box

Uittreksel uit het kadastraal perceelplan

Gecentreerd op:
PEER 1 AFD

Meest recente toestand
Aangeemaakt op 08/05/2022
Schaal: 1 : 1000

De AAPD is de auteur van het kadastraal perceelplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal perceelplan geleidelijk vervangen door een dataset (= Bpn_Rebu oftewel Gebouwen(gewesten)) beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal perceelplan

Project: Peer (Wauberg), Kruisdijk - Projectcode: 2022E113
Bijlage 02: kadasterplan - Bron: cadgis viewer
Datum aanmaak plan: 13/05/2022 - situering plangebied blauw omkaderd

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2022 © cadgis viewer

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Beschrijving van de geplande werken¹

Het kadastrale perceel zal verkaveld worden in 6 bouwloten en 6 achterliggende en aansluitende tuinloten. De bouwloten zijn bestemd voor het bouwen van vrijstaande woningen; er zijn geen wegeniswerken voorzien. De bouwloten grenzen aan de straat Kruisdijk, een qua nutsleidingen volledig uitgeruste weg.

3. Resultaten van het bureauonderzoek

Het bureauonderzoek

De archeologische verwachting voor onderhavig projectgebied, projectcode 2022E113, is matig tot laag in te schatten. De meeste nabije natuurlijke waterbron ligt op een afstand van meer dan 1 kilometer, met name de Dommel. Ten oosten van het projectgebied zijn enkele kleinere grachten ingetekend op de hydrografische kaart, maar ook die liggen op méér dan 600 afstand tot het projectgebied en zijn artificieel gegraven afwateringssloten.

Toch is het gebied op de bodemkaart gekarteerd als een matig natte lemig zandbodem, drainageklasse d, *Sdg heeft een goede waterhuishouding tijdens de zomer, alhoewel de oppervlaktelagen boven de Bh kunnen uitdrogen. Hij lijdt van wateroverlast in de winter en het voorjaar, zodat kunstmatige ontwatering vereist is (open greppels en bedden).*

Dit maakt het gebied weinig interessant als vestigingsplaats voor een kamp of nederzetting. Het gebied zal eerder behoord hebben tot het landbouwareaal van een nederzetting. Er kan derhalve een matige verwachting gesteld worden naar sporen van (vroeg) landbouwgemeenschappen, mogelijk al vanaf de metaaltijden. Gelijkaardige sporen werden bijvoorbeeld aangetroffen in Bree, Mussenburgveld², Overpelt, Bleekveldstraat³ en Meeuwen, Hoogstraat⁴. Maar bij deze sites dient opgemerkt dat de afstand tot een waterloop veel minder groot was dan de afstand van het projectgebied Kruisdijk tot de Dommel. Het Mussenburgveld in Bree is gesitueerd op een 250 m afstand tot de Wiekersbeek, de site Bleekveldstraat ligt op ongeveer 450 m afstand van de Oude Dommel en Meeuwen-Hoogstraat ligt op ca. 400 m afstand van de A-beek; allemaal op minder dan 500 m terwijl het projectgebied Kruisdijk op meer dan 1 km afstand ligt tot de Dommel.

Ook de totale afwezigheid van vondsten in de wijde omgeving van het projectgebied biedt geen enkel inzicht in de archeologische waarde van het terrein. Misschien is die afwezigheid te wijten aan gebrek aan onderzoek of prospecties, zelfs metaaldetectievondsten zijn niet gekend, en is het gebied effectief

¹ Voor de plannen, cfrt deel I, het verslag van het bureauonderzoek en de bijlagen 21 tot en met 44

² ADRIAENSEN, J. en VERRIJCKT, J., 2022, Bewoningssporen uit de IJzertijd. Eindrapport van de opgraving aan Mussenburgveld, Bree, Beerse (<https://id.erfgoed.net/archeologie/eindverslagen/1812>)

³ VAN DE KONIJNENBURG, R. en DONDEYNE, S., (2012) Archeologische opgraving site: Overpelt - Ringlaan / Veldstraat / Bleekveldstraat: eindverslag, HAAST-rapport 2012-08, Bree

⁴ VAN DE KONIJNENBURG, R. en JANSSEN, J., 2017, Meeuwen-Gruitrode, Hoogstraat/Kruisstraat), Archeologienota na proefsleuvenonderzoek, HAAST-rapport 2017-34, Bree, D/2017/12654/34 (<https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/3824>)

vanuit archeologisch standpunt onbekend, ofwel zij er effectief in dat gebied geen archeologische sporen aanwezig. Mogelijk had dat dan weer te maken met het gebrek aan een waterbron of de té grote afstand tot een waterbron of met de eerder onvruchtbare gronden.

Samengevat kan de archeologische verwachting als volgt opgesteld worden:

Steentijd (jagers – verzamelaars): laag omwille van de topografische ligging van het terrein, op grote afstand tot een natuurlijke waterbron

Neolithicum - Metaaltijden (vroeg landbouwsamenlevingen): matig, misschien eerder sporen van landbewerking met mogelijk het aantreffen van één of meerdere afvalkuilen of sporen van spiekers

Romeinse Tijd – vroeg Middeleeuwen (late landbouwsamenlevingen): matig, eerder sporen van landbewerking met mogelijk het aantreffen van één of meerdere afvalkuilen of sporen van spiekers

Middeleeuwen - late Middeleeuwen (staatsamenlevingen): matig tot laag, eerder sporen van landbewerking

Nieuwe tijd tot heden (WOII): onbestaande, gelet op de evolutie van het gebruik van het terrein zoals blijkt uit de cartografische en fotografische bronnen.

Oorspronkelijk zal het gebied deel uitgemaakt hebben van een groot heidelandschap ontstaan in het vroeg-Holoceen en vermoedelijk nu en dan deels in gebruik geweest als landbouwgebied. Zeker tot in de 19de eeuw, zelfs begin 20ste eeuw maakte het gebied deel uit van de Bosscheller Heyde (aanduiding op de Vandermaelenkaart uit de periode 1846-1854). Na 1950 wordt het gebied geleidelijk dichter bebouwd. In de directe omgeving van het projectgebied werden vrijstaande woningen gebouwd, ook een school en een kerk en werden wegen aangelegd inclusief nutsleidingen. Enkel het projectgebied bleef tot heden gespaard van bouwactiviteit.

Op de historische kaarten (Ferrariskaart, Atlas der Buurtwegen en Vandermaelenkaart) is het gebied nog ingetekend als heidegebied. Pas in de 20ste eeuw wordt het landbouwgebied terwijl in het meest zuidelijke deel een bos tot ontwikkeling kwam. Tot heden bleef het gebied in die toestand; deels bebost, deels weide/hoiland/akker.

Door de grond te verkavelen zullen latere bodemingrepen voor het bouwen van woningen en aanhorigheden vernietigend zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en relicten.

Verstoorde zone(s)

Binnen het projectgebied kunnen geen echt verstoorte zones aangeduid worden. Mogelijk is de zone waar de serres stonden licht verstoord door de bewerking van de grond en op de luchtfoto uit 2020 (winteropname) zijn in het zuidwestelijke terreindeel sporen zichtbaar van het berijden van het terrein en ogenschijnlijk storten van grond. Maar dat blijkt tijdelijke geweest te zijn. Op de luchtfoto uit 2021 zijn daar geen sporen meer van zichtbaar en ook op het terrein blijkt het geheel één groot veld te zijn met grassen.

Advies:

De meest aangewezen manier om het terrein landschappelijk en archeologisch te waarderen is ons inzien een plangebieddekkend **proefsleuvenonderzoek** door middel van parallelle proefsleuven van 2 m breed over de volledige oppervlakte van het bedreigde terrein. De proefsleuven worden van zuidzuidoost - noordnoordwest georiënteerd, meegaand met het microreliëf van het terrein, een dalend terrein van zuid naar noord.

Ondanks het feit dat het bureauonderzoek geen directe indicaties opleverde met betrekking tot de archeologische verwachting, is het terrein mogelijk ooit deel geweest van het landbouwareaal van vroege- en/of late landbouwsamenlevingen (metaaltijden tot vroege Middeleeuwen) en kunnen er sporen die te koppelen zijn aan landbouwactiviteiten uit die perioden aangetroffen worden. Daarom is de meest aangewezen manier om het terrein archeologisch verder te waarderen en evalueren een proefsleuvenonderzoek. Ook het gebrek aan archeologische kennis in dit gebied kan gebaat zijn met een verdergezet archeologisch onderzoek om op die manier ook kenniswinst te vergaren voor een tot nu toe archeologisch quasi onbekende regio.

De verwachting naar sporen uit de periode vanaf de 18de eeuw tot heden kan uitgesloten worden aangezien er geen enkele aanwijzing aanwezig is op de historische kaarten voor bouwwerken of andere aanwijzingen van antropogene activiteit andere dan landbouw.

Indien tijdens deze prospecties voldoende aanwijzingen worden aangetroffen voor een archeologisch interessante site die kennisvermeerdering kan opleveren voor het gebied en de regio dan zal een vervolgonderzoek worden opgelegd in de vorm van een archeologische opgraving hetzij binnen een afgebakende zone, hetzij over heel de oppervlakte van het bedreigde terrein. Dit is echter pas mogelijk na bekrachtiging van een nota archeologie met de resultaten van het archeologisch vooronderzoek gekoppeld aan een programma van maatregelen.

4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op een deel van of het gehele terrein, afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek, door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingspercentage te bereik van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met tenminste 5 proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter gemeten van "hart tot hart". Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarsleuven

kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

De proefsleuven worden van zuidzuidoost naar noordnoordwest georiënteerd, meegaand met de oorspronkelijke lichte daling van het terrein. Hiermee wordt ook vermeden dat door de helling van het terrein de aan te leggen vlakken in verschillende bodemhorizonten worden aangelegd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Het aangelegde vlak alsook de storthopen moeten met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden. De metaaldetectie moet uitgevoerd volgens de bepalingen in hoofdstuk 7.5 van de Code Goede Praktijk (versie 4.0). Alle vondsten worden digitaal topografisch driedimensionaal ingemeten. Er wordt gezocht met een minimale metaaldiscriminatie. Indien een concentratie van metalen vondsten aangetroffen wordt, wordt de zone hierrond (vanaf maaiveld) grondig gecontroleerd. Indien nodig wordt machinaal een kijkvenster gegraven. Hierbij wordt uiteraard laagsgewijs tewerk gegaan.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- *In hoeverre is de bodemopbouw intact?*
- *Zijn er nog archeologisch relevante niveaus aanwezig?*
- *Zijn er sporen of structuren aanwezig?*
- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*
- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?*
- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*
- *Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*
- *Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte sporendensiteit?*
- *Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel vervolgonderzoek?*

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is

het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Het volledige vervoltraject is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van een proefsleuvenonderzoek. Volgens de Code van de Goede Praktijk (punt 8.4 en verder) kan een volgende stap in het vervoltraject pas in detail worden uitgeschreven nadat de resultaten van een voorgaande stap in het vooronderzoek beschikbaar zijn.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van goede Praktijk:

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

Fig. 3: voorstel inplanting proefsleuven.

PERSONEEL

De uitvoering van het proefsleuvenonderzoek dient te gebeuren door

- Een erkend archeoloog, type 1
- Een archeoloog-assistent
-

De proefsleuven dienen aangelegd te worden met een graafmachine met een gave graafbak van tenminste 1,80 m breedte, idealiter zelfs 2 m breedte.

5. Lijst met afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 2022 © cadgis viewer

Fig. 3: voorstel inplanting proefsleuven.

6. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via: <https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>

De Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie v4.0 geraadpleegd via: https://www.onroenderfgoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf